

О. О. Адлер
О. Г. Матвієнко

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезах узагальнено теоретичні підходи до визначення економічної сутності платоспроможності підприємства, систематизовано чинники її формування та охарактеризовано основні методичні підходи до оцінювання. Обґрунтовано багатовимірний характер категорії платоспроможності та її стратегічне значення в системі менеджменту підприємства.

Ключові слова: платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, фінансовий стан, грошові потоки, фінансовий аналіз.

Abstract

The paper substantiates the economic essence of enterprise solvency and determines its role in the system of financial management under dynamic market conditions. The main theoretical approaches to the interpretation of solvency are generalized, and the factors influencing its formation are systematized. The methodological tools for assessing solvency, including ratio analysis, discriminant models, cash flow analysis, expert-analytical, normative and comparative methods, are characterized. The multidimensional nature of solvency as a financial, managerial and strategic category is emphasized.

Keywords: solvency, liquidity, financial stability, financial condition, cash flows, financial analysis, enterprise management.

Платоспроможність сучасного підприємства є однією з ключових характеристик його фінансового стану та визначає здатність суб'єкта господарювання своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами, бюджетом, працівниками та іншими контрагентами. В умовах динамічності ринкового середовища, посилення конкуренції, трансформаційних процесів і цифровізації економіки забезпечення платоспроможності набуває стратегічного значення, оскільки виступає передумовою безперервності господарської діяльності та фінансової незалежності підприємства.

Економічний зміст платоспроможності розкривається через систему фінансових відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Вона відображає здатність підприємства генерувати достатній обсяг грошових потоків, підтримувати фінансову рівновагу та забезпечувати відповідність між обсягами зобов'язань і наявними ресурсами. Таким чином, платоспроможність є узагальнюючою характеристикою результативності фінансового менеджменту, структури капіталу та організації грошових потоків.

У наукових дослідженнях платоспроможність розглядається з різних позицій. Функціональний підхід визначає її як здатність виконувати фінансові зобов'язання у встановлені строки. Системний підхід трактує платоспроможність як результат взаємодії фінансових процесів і управлінських рішень. Стратегічний підхід підкреслює її значення як основи довгострокового розвитку підприємства, тоді як безпековий акцентує увагу на її ролі в забезпеченні фінансової стійкості та протидії ризикам. Узагальнення зазначених підходів дає змогу розглядати платоспроможність як багатовимірну економічну категорію, що поєднує фінансові, управлінські та інституційні аспекти.

Формування платоспроможності підприємства відбувається під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників. До внутрішніх належать структура активів і пасивів, рівень ліквідності оборотних активів, рентабельність діяльності, ефективність використання ресурсів, політика управління грошовими потоками та якість фінансового планування. Саме ефективність менеджменту визначає здатність

підприємства оптимізувати структуру капіталу, забезпечити узгодженість строків надходження коштів і погашення зобов'язань та мінімізувати фінансові ризики.

Зовнішні чинники формуються під впливом макроекономічного середовища і значною мірою не підлягають прямому контролю з боку підприємства. До них належать макроекономічна ситуація, рівень інфляції, податкова політика, стан фінансового ринку, доступність кредитних ресурсів, конкурентне середовище та правове регулювання господарської діяльності. Сукупна дія цих факторів визначає умови функціонування підприємства та його можливості підтримувати стабільний фінансовий стан.

Платоспроможність	
Метод дискримінантного аналізу	
	Модель Альтмана $Z=1,2 \cdot X_1 + 1,4 \cdot X_2 + 3,3 \cdot X_3 + 0,6 \cdot X_4 + 1,0 \cdot X_5$ X_1 – відношення оборотного капіталу до активів; X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до активів; X_3 – відношення прибутку до сплати відсотків і податків до активів; X_4 – відношення ринкової вартості капіталу до зобов'язань; X_5 – відношення виручки до активів.
	Модель Бівера $K = \text{Грошовий потік} / \text{Загальна заборгованість}$
	Модель Фулмера $H = 5,528 \cdot X_1 + 0,212 \cdot X_2 + 0,073 \cdot X_3 + 1,270 \cdot X_4 - 0,120 \cdot X_5 + 2,335 \cdot X_6 + 0,575 \cdot X_7 + 1,083 \cdot X_8 + 0,894 \cdot X_9 - 6,075$ X_1 – відношення нерозподіленого прибутку до активів; X_2 – відношення виручки до активів; X_3 – відношення прибутку до оподаткування до власного капіталу; X_4 – відношення грошового потоку до зобов'язань; X_5 – відношення зобов'язання до активів; X_6 – відношення поточних зобов'язань до активів; X_7 – $\ln(\text{матеріальні активи})$; X_8 – відношення оборотного капіталу до зобов'язань; X_9 – $\ln(\text{EBIT/відсотки})$.
	Модель Таффлера $Z = 0,53 \cdot X_1 + 0,13 \cdot X_2 + 0,18 \cdot X_3 + 0,16 \cdot X_4$ X_1 – відношення прибутку до оподаткування до поточних зобов'язань; X_2 – відношення оборотних активів до загальних зобов'язань; X_3 – відношення поточних зобов'язань до активів; X_4 – відношення виручки до активів.
	Модель Чесера $Z = -2,0434 - 5,24 \cdot X_1 + 0,0053 \cdot X_2 - 6,6507 \cdot X_3 + 4,4009 \cdot X_4 - 0,0791 \cdot X_5 - 0,1020 \cdot X_6$ X_1 – відношення оборотного капіталу до активів; X_2 – відношення виручки до активів; X_3 – відношення прибутку до сплати відсотків і податків до активів; X_4 – відношення власного капіталу до зобов'язань; X_5 – відношення зобов'язань до активів; X_6 – відношення оборотних активів до зобов'язань.

Рисунок 1 – Метод дискримінантного аналізу для оцінювання платоспроможності сучасного підприємства

Платоспроможність тісно пов'язана з ліквідністю та фінансовою стійкістю. Ліквідність характеризує здатність активів трансформуватися у грошові кошти, тоді як фінансова стійкість відображає рівновагу між власними та залученими джерелами фінансування. Водночас достатній рівень ліквідності є лише передумовою платоспроможності, оскільки довгострокова стабільність залежить від оптимальної структури капіталу та здатності генерувати прибуток.

Інформаційною основою оцінювання платоспроможності є фінансова звітність підприємства, яка відображає структуру активів, капіталу та зобов'язань, а також результати господарської діяльності. Важливу роль відіграє аналіз грошових потоків, що дозволяє оцінити реальний рух фінансових ресурсів і встановити достатність чистого операційного потоку для покриття зобов'язань. Доповнення фінансових даних управлінською інформацією, бюджетами та прогнозними розрахунками підвищує обґрунтованість управлінських рішень.

У сучасній практиці застосовується сукупність методичних підходів до оцінювання платоспроможності. Найбільш поширеним є коефіцієнтний метод, що передбачає розрахунок показників поточної, швидкої та абсолютної ліквідності, а також коефіцієнтів фінансової стійкості й оборотності активів. Його перевагою є простота та доступність інформаційної бази, однак недоліком — статичність показників і залежність від облікової політики.

Важливе місце займають дискримінантні моделі прогнозування банкрутства, що дозволяють оцінити ймовірність втрати платоспроможності на основі інтегральних показників. Такі моделі є інструментом раннього попередження кризових явищ, проте потребують репрезентативної статистичної бази та адаптації до національних умов — рисунок 1.

Аналіз грошових потоків забезпечує більш реалістичну оцінку платоспроможності, оскільки враховує фактичні надходження та вибуття коштів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Експертно-аналітичні підходи поєднують кількісні показники з якісними характеристиками діяльності підприємства, що є особливо важливим для інвесторів і кредиторів. Нормативний і порівняльний методи дозволяють оцінити відповідність фінансових показників установленим орієнтирам і визначити позицію підприємства в конкурентному середовищі.

Комплексне застосування зазначених методів забезпечує системність оцінювання та підвищує достовірність висновків щодо фінансової спроможності підприємства. Сучасні підходи орієнтовані не лише на діагностику поточного стану, а й на прогнозування змін фінансової ситуації та формування стратегічних управлінських рішень.

Отже, платоспроможність є фундаментальною передумовою фінансової стабільності, інвестиційної привабливості та сталого розвитку підприємства. Її забезпечення потребує системного підходу, що поєднує ефективне управління ресурсами, якісне інформаційне забезпечення та застосування сучасних методів фінансового аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванілов О.С. Фінансова стійкість та платоспроможність підприємств в умовах економічної нестабільності : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 312 с.
2. Школьник І.О. Фінансова безпека підприємства та забезпечення його платоспроможності : монографія. Суми : СумДУ, 2022. 340 с.
3. підприємства // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2022. № 1 (302). С. 19–24.
4. Захарова Н. Ю. Платоспроможність та ліквідність підприємств: сутність, оцінка та умови забезпечення // Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки). 2021. № 1. С. 88–94.
5. Панченко О., Корнієць Ю., Глазков А. Платоспроможність та інвестиційна діяльність у структурі фінансової безпеки страхових компаній // Науковий вісник Полісся. 2025. № 1 (30).
6. Чорновол О. Забезпечення платоспроможності вітчизняних підприємств торгівлі в сучасних умовах // Економіка і фінанси бізнесу. 2021. № 2. С. 115–120.
7. Марченко Л. А., Гринчук Ю. І. Сучасні індикатори оцінювання платоспроможності підприємств на основі фінансової звітності // Фінанси України. 2023. № 7. С. 95–107.
8. Герасименко О. М. Аналіз платоспроможності підприємства: коефіцієнтний та грошово-

поточковий підходи // Актуальні проблеми економіки. 2021. № 10 (244). С. 73–81.

Адлер Оксана Олександрівна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, oksana_adler1983@ukr.net.

Матвієнко Олександра Геннадіївна – здобувачка групи МВКД-22б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

O. Adler – PhD in Technical Science, Associate Professor of the Department of business economics and production management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, oksana_adler1983@ukr.net.

O. Matviyenko – student of the MVKD-22b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa.